

Bu günlərdə çap sektorunda maraqlı yeniliyə imza atıldı. 20-dən çox nəşriyyat birləşərək "Azərbaycan Nəşriyyatları" İctimai Birliyini (ANİB) təsis etdi. İdarə Heyətinin qərarı ilə "Hədəf" Qrupun baş direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şəmil Sadiq ANİB-nin sədri seçildi. Bəs belə bir qurumun yaradılması ideyası hansı zərurətdən doğdu? Birliyin qarşısında nə kimi hədəflər durur? Azərbaycan kitab sektorunun dünya standartlarına cavab verməsi üçün hansı işlər görülməlidir? ANİB sədri Şəmil Sadiqlə bu və digər suallar ətrafında söhbət apardıq.

Azərbaycanda nəşriyyat etikası aşağı səviyyədədir

Birlik sədri deyir ki, Azərbaycanda son bir neçə ildə öz layihələri ilə ayaq üstə duran, nəşriyyatçılığı biznes sektoru kimi inkişaf etdirən bir çox nəşriyyat yaranıb. Lakin yalnız kitab satışı ilə yaşaya bilən çox az sayda nəşriyyat var. Buna görə də nəşriyyatlar çox ciddi problemlərlə qarşılaşır. Birincisi, piratçılıq baş alıb gedir. Nəşriyyat-

larını müdafiə edən, onları maarifləndirən, bu sahənin inkişafına dəstək verən ictimai birlik yaradılsın. Onun üçün də uzun sürən görüşmələrdən, müzakirələrdən sonra qərara gəldik ki, bir ictimai birlik ətrafında birləşərək bu sahəyə daha yaxşı xidmət göstərə, problemlərimizi həll edə bilərik. Beləcə, Azərbaycan Nəşriyyatları İctimai Birliyi yarandı. Hədəfimiz Azərbaycan nəşriyyatının, kitabçılığının inkişafına xidmət etməkdir".

Bu sahəni stimullaşdırmağın yolu yetərincədir

Naşirin sözlərinə görə, son on ilə qədər ölkəmizdəki nəşriyyatlar daha çox mətbəə kimi, ya da mətbəə-nəşriyyat formatında çalışıb. Halbuki mətbəə sektoru ilə nəşriyyat sahəsi nə qədər bir-birindən

ma kitab sektoru deyiləndə ilk ağla gələn bədi və elmi kütləvi ədəbiyyatdır: "Lakin bu sahəni stimullaşdırmağın yolu var və yetərincədir. Mədəniyyət Nazirliyi hər il kitabxanalara, mədəniyyət mərkəzlərinə ayrılan büdcədən nəşriyyatların uyğun, maraqlı kitablarından heç olmasa 100 ədəd alarsa, nəşriyyatlara təsərrüfat sektoru kimi ciddi güzəştli kreditlər ayrılarsa, müxtəlif layihələrlə mütaliyəyə maraq yarada bilərsə, kitab sektorunun inkişafına xidmət edən qrant layihələr həyata keçirərsə, rayon və şəhərlərimizdə dövlətin mülkiyyətində olan binalarda kitab mağazalarının açılması təşviq edilərsə, əlbəttə ki, olar. İstənilən dövlət kitabxanasına da girin, bir ortabab kitab mağazasına da, görəcəksiniz ki, həmin kitabxanada heç bir yeni nəşr tapa bilmirsiniz. Düzdür, dövlət sifarişli ilə böyük nəşrlər

Nəşriyyatları böhrandan necə xilas etməli?

ların topdansatış mağazalara təsir imkanları yoxdur, bazara onlar dikte edir. Halbuki nəşriyyat kitab istehsal etməsə, mağazalar işləyə bilməz. Amma min bir əziyyətlə yazılan kitabların bazarda sürəti çıxarılıb satılır. Düzdür, bu, daha çox metodik vəsaitlərdə baş verir, amma bədi ədəbiyyatda da bu problem var.

Şəmil Sadiqin sözlərinə görə, kitab yarmarkaları da təşkil edilmir, mağazalar azdır, iki ildə bir dəfə kitab sərgisi keçirilir ki, onu da sadəcə nəşriyyatlar və müəlliflər bilir. Tələbələr, məktəblilər bu yarmarkalara doğru-düzgün cəlb edilmirlər. Xarici yazarların Azərbaycan oxucusu ilə tanışlığı, yerli yazarların maliyyə çətinliyi, redaktə işi, korrekte, tərcümə sahəsinin pərəkəndə vəziyyəti, Azərbaycan ədəbiyyatının dünyaya tanınması ilə bağlı demək olar ki, heç bir iş görülmür: "Bir sözlə, Azərbaycanda nəşriyyat etikası, poliqrafiya mədəniyyəti çox aşağı səviyyədədir. Ümumiyyətlə, ömrünü kitabla həsr edən naşirlər, tərcüməçilər, redaktorlar, korrektorlar, dizaynerlər heç bir yerdə yada salınmır, dinlənilmir. Bütün bunlar azmış kimi, kiçik bir ölkədə üç-beş nəşriyyat öz arasındakı münasibətləri düzgün koordinasiya edə bilmir. Beynəlxalq sərgilərdə nəşriyyatlarımızın nə qədər cılız olduğunu fərqiñə varmaq adamı narahat edir. Bu baxımdan nəşriyyatların birgə fəaliyyətini şərtləndirən problemlər çoxdur - daxili bazarda piratçılıqla mübarizə, müxtəlif informasiya platformalarında kitab təbliğinin, respublikanı əhatə edən vahid kitab satış şəbəkəsinin yoxluğu, bölgələrdə yaşayan oxucularla nəşriyyatlar arasında qopuqluq, müstəqil kitab mağazalarının azlığı, kitab sərgiləri, satış yarmarkalarının paytaxt və bölgələrdə vaxtlı-vaxtında təşkil olunmaması, yerli müəlliflərin dünyaya kitab bazarına çıxmasında yaşanan çətinliklər, tərcümə, redaktə, korrekte sahəsində birgə fəaliyyətin olmaması, eləcə də digər məsələlər nəşriyyatların birgə fəaliyyətini zəruri etməkdədir. Azərbaycanda kitab sektorunun dünya standartlarına cavab verən səviyyəyə çatdırılması, yazıçı-naşir-kitab satış şəbəkəsi və oxucu münasibətlərində ardıcılığa nail olunması, ümumilikdə nəşriyyatçılıq etikasının formalaşması, müəlliflik hüquqları məsələləri, habelə beynəlxalq kitab şəbəkəsinə qoşulmaq üçün yerli nəşriyyatların birlikdə fəaliyyət göstərməsinə ehtiyac yaranıb. Məhz bu səbəblər tələb edirdi ki, nəşriyyatların haqq və hüquqlarını, mənafə-

asılı olsalar da, əslində, tamamilə fərqli sahələrdir. Təəssüf ki, bu sektorlar arasındakı fərqi bilməyən nəinki sadəcə vətəndaşlar, hətta ziyalılar, kitabçılar da var: "Nəşriyyat işi mətbəə işindən daha ağır və məsuliyyətlidir. Təsəvvür edin, qəzet deyəndə heç kimin ağına mətbəə gəlmir ki, onun çapı harda olur, necə olur, bunu kim edir. Qəzetin çapa hazırlanması, məqalələrin yazılması, redaktəsi, tərcüməsi qəzeti qəzet edir. Kitab da belədir, yeni onu kitab edən mətbəəyə qədərki üzərindəki işdir. Düzdür, yüksək poliqrafiya da önəmlidir, amma məzmun ondan daha üstündür.

Artıq Azərbaycan inkişaf etməkdə olan ölkədir, istehsalata dövlət xüsusi maraq yaradıb, biznes mühiti yaxşılaşıb. Bunun üçün də belə birliklər zaman-zaman formalaşmaqdadır. Dünyada bu cür praktika çoxdur, yeni eyni sahə ilə məşğul olan biznes strukturları birləşir, yeni layihələr ortaya qoyur, dövlətini xaricdə təmsil edir, ölkənin tanıtımına xidmət edir, öz hüquqlarını rəsmi orqanlar qarşısında müdafiə edir, həmin sahənin inkişafı üçün mütəmadi təkliflər verir. Biz də birlik olaraq bu yöndə fəaliyyətimizi istiqamətləndirəcəyik".

Maraqlıdır, görəsən ölkəmizdə müəllif və nəşriyyatlar kitab satışından normal qazanc əldə edə bilirmi? Dünya ölkələrində kitabçılıq gəlirli sahələrdən hesab edilərsə də, təəssüf ki, istisnaları çıxmaq şərti ilə bunu bizim ölkəmiz üçün demək olmaz. İstisnalar isə daha çox tenderlə işləyən mətbəə-nəşriyyatlarla bağlıdır. Ş.Sadiqin fikrincə, Azərbaycanda kitab bazarı ölü vəziyyətdədir. Bakıdan başqa rayon və şəhərlərimizdə kitab mağazaları yox dərəcəsindədir. Nəşriyyatların kitabları kitabxanalar, təhsil müəssisələri üçün alınmır, bunun da nəticəsində yaxşı yazarlar sonradan dolanışq naminə başqa sahəyə yönəlir. O nəşriyyatlar dolana bilirlər ki, onlar ya dərslük, ya da metodiki test kitabları çap edirlər. Am-

var, amma kitab o qədər çoxdur ki, hamısını sifarişlə çap edib kitabxanaya vermək olmaz. O sifarişlərə ayrılan maliyyənin bir qismi məhz bu nəşriyyatlardan doğru-düzgün kitab alışına sərf edilərsə, mənəcə, daha çox uğura nail ola bilərik. Heç eşitmisinizmi hansısa icra hakimiyyəti, ya da bələdiyyə kitabla bağlı nəse etsin? Mən yox!"

Kitab mağazalarının yerində indi marketlər açılıb

Naşir hesab edir ki, Azərbaycanda kitab sektorunun dünya standartlarına cavab verməsi üçün görüləcək işlər çoxdur, bunun üçün münbit şərait yaranmalıdır. Nəşriyyatların kitablarını sata, göndərə biləcəyi mağazalar yox dərəcəsindədir. Çünki həmin kitab mağazalarının yerində indi marketlər açılıb: "Düzdür, bu, biznes sektorudur və özünü-özünü inkişaf etdirməlidir. Amma söhbət kitabdan, ideologiyadan, mədəniyyətdən, mənəvi dəyərdən gedirsə, deməli, burda dövlətin dəstəyi və marağı daha çox olmalıdır. Onun üçün də bu məsələyə konseptual baxılmalıdır. Məsələn, bir hekayət "Azərbaycan" jurnalında çap edilərsə, ordan alınan qonorarın məbləği heç bir yazıçını stimullaşdırma bilməz. Nə qədər yaradıcı iş olsa da, yazarın dolanışığı, hörməti yüksək olmalıdır. O zaman rəqabət mühiti yaranar. Nəşriyyat da çap etməklə həm xeyir götürə, həm də xeyir verə bilər. Bu çox geniş mövzudur, problemlər çoxşaxəlidir. Yaxında ANİB olaraq kitabçılığın inkişafı üçün Mədəniyyət Nazirliyinə geniş təkliflər paketi göndərəcəyik".

Bəs Azərbaycanda kitab çapı sahəsində sağlam biznes mühitinin yaradılması üçün nəyə, yaxud kimə ehtiyac var? ANİB sədrinin qənaətinə, ilk olaraq oxucuya. Çünki oxucuya ehtiyac var. Bu isə məktəbdən, universitetdən başlayır. Məsələn, dünyanın böyük universitetlərində içində geniş kitab mağazaları

zaları olur, orda nəşriyyatlar üçün sərgilər keçirilməsi, yazarlarla görüş adı halıdır: "Lakin bizim böyük universitetlərimizdən heç birinin heyətində, içində kitab mağazası, kitab-kafe yoxdur. Televiziyalar reyting olmadığı üçün kitab müzakirələri aparmır, yazarlar ön planda saxlanılmır, naşirlər yada düşmür. Təsəvvür edin, bütün sahələrin peşə bayramı var, naşirlər günü yoxdur. Kitab, kağız ƏDV-dən azad edilməli, dövlət kitabxanaları təkmilləşdirilməli, müasirləşdirilməlidir".

Kitablarımızın təbliğatını nə ölkəmizdə, nə də xaricdə aparacaq qurum var

Son illər ölkəmizdə nəşr olunan kitabların dizayn və poliqrafiya işləri yüksək standartlara cavab verir. Azərbaycan nəşriyyatı və mətbəələri yüksək texniki göstəricilərə malikdir. Ən yüksək keyfiyyətdə kitabı ölkəmizdə nəşr etdirmək mümkündür və ən böyük müsabiqələrdə yer tuta bilər. Bəs bu göstəricini yaradıcı keyfiyyətdə də şamil etmə olarmı? Məzmun necədir? Ş.Sadiq deyir ki, bu artıq nəşriyyatın işidir: "Pulu olan özünün və ya qohum-əqrəbasının kitabını çap etdirir, sonra da dost-tanışa paylayır və bununla iş bitir. Pulu yoxdursa, hansısa nəşriyyat risk edib deyər bilmir ki, nəinki qonorar verim, heç olmasa çap xərclərini biz qarşılayaq. Buna baxmayaraq, bu gün bir çox fədakar iş adamları, yeni nəşriyyat sahibləri var ki, ümidlidir və çətinliklə də olsa kitab çap edir, hətta cüzi də olsa qonorar verir. Amma bu çox azdır. Elə ona görə də rəqabət mühiti yaranmır".

O ki qaldı kitabın təbliği və satışı ilə kimin məşğul olmasına, naşir bunu böyük problem hesab edir. Onun sözlərinə görə, bu işi nəşriyyat, nə də müəllif həyata keçirməlidir. Kitab satışını agentliklər, daşıyım şirkətləri, menecerlər təşkil etməlidirlər ki, bu fəaliyyət də ölkəmizdə yoxdur və yetişmir: "Çünki gəlir yoxdur. Ona görə də formalaşmır. Bizim kitabların təbliğatını nə ölkəmizdə, nə də xaricdə, heç qardaş Türkiyədə, İranda, Rusiyada belə aparacaq özəl, yaxud dövlət qurumu yoxdur. Bir çox ölkələrin öz ədəbiyyatını tanımaq üçün layihələri var ki, sən o xalqın hansı kitabını başqa ölkədə çap etmək istəsən, heç olmasa tərcümə xərclərini qarşılayır. Amma təəssüf ki, bizim ölkənin belə bir layihəsi yoxdur. Biz bunun ağrısını Azərbaycanın da qonaq ölkə olduğu sonuncu İstanbul Naşirlər Forumunda da yaşadım. Xarici naşirlər təklif edir ki, bizim kitabı alın, maliyyəsinə dövlətimiz qarşılayacaq, çünki məqsəd həmin dövlətin mədəniyyətini təbliğ etməkdir. Qarşılığında bizdən soruşurlar, "yox" deyirik. Hətta Türkiyənin TEDA qurumu bu il türk əsərlərini xarici ölkələrdə çap edən naşirlərə mükafatlar da verdi. Niyə bu cür sistem bizdə də olmasın?! Halbuki illik çox yox, 2-3 yüz min dollar ayırmaqla, ən azı 100 əsərimizi dünya bazarına çıxara bilərik. Bu da bizim müəllif hüquqları agentliklərinin, kitab prodüserlərinin, menecerlərinin yaranmasına gətirib çıxara bilər. Nəticədə kitab bazarı canlanar".

Nəşriyyat işi yaradıcılıq işi olmaqla bərabər, həm də biznesdir. Biznes isə maarifçilik missiyasına həyata keçirmək üçün vasitə olmalıdır. Yeni uğurlu biznes olmalıdır ki, bu missiyanı yerinə yetirə, əhaliyə xidmət edə biləsin. Ona görə də kitab nəşrində maarifçilik missiyası və biznes maraqları paralel getməlidir. Azərbaycanda kitab çapı sahəsində sağlam biznes mühitinin yaradılması üçün də ilk olaraq mövcud problemlər aradan qaldırılmalıdır. Bu baxımdan nəşriyyatların təşkilatlanaraq birgə fəaliyyəti xeyli ümidvericidir. Necə deyirlər, tək əldən səs çıxmaz. Birlikdə komanda olaraq çalışmaq isə xeyli irəliləyişə və uğurlara səbəb ola bilər. Hələlik bu sahədə görüləməli işlər çoxdur. Lakin əsas komandanın istəklisi, həvəslisi və çevik olmasıdır. İnanırıq ki, güclü komanda ilə ANİB qısa zamanda çox maraqlı layihələr həyata keçirəcək və Azərbaycan kitabçılığını yeni ab-hava gətirəcək.

Xəyalə MURADLI, "Azərbaycan"